

La mapa de l'àncora

(ALDC, VIII, P 79. La mapa de l'àncora)

La *mapa* designa el “braç d’una àncora o d’un ruixó que ix de la creu i acaba en forma de llança” (*DIEC*); “grapes de l’àncora” (*DECat*); var. sintagmàtica: *mapa del ferro* 56. Documentat ja al s. XV amb aquest valor nàutic, el mot designava una ‘espècie de tovalla, tovalló o tovallola’ (s. XIII), procedent del llat. MAPPA ‘mocador, tovalló’ (cf. fr. *nappe*); el pas semàntic podria explicar-se a partir del significat “tovallola que embolca un objecte [...] de forma circular o semicircular (com ho són les mapes de l’àncora)” (*DECat*); cf. el genovès *mappa* ‘frontissa; clavilla’ (s. XIII) (Aprosio). Les altres respostes corresponen, en part, a una extensió semàntica de ‘punta triangular de la mapa’ a ‘mapa’, com passa en el cas de *uña* d’algunes poblacions andaluses (*LMP*, II, 298) amb el valor de *brazos* (‘mapa’).

Els braços de l’àncora i sovint les seves puntes triangulars s’han comparat amb: **1**) una peça corba acabada en punta: *ungla* (var. *unya* 190, d’influència cast.) deriva, com a mot comú, del llat. ŪNGŪLA, doc. des del s. XIII, amb canvi de

ŭ(o) > [u] pel context -NG’L-, com passa en cast. (*uña*), en port. (*unha*) i en gall. (*uña/unlla*); *ganxo* (s. XIII) 163, com a mot comú, de probable origen preromà indoeuropeu *GANSKIO- o *GANKIO- ‘branca o altres espècies de brancatge ganxut’ (*DECat*), amb la var. *enganxa* 49, deverbals de *enganxar*, format sobre *ganxo*; *grapes* 68, potser del fràncic *KRAPPA ‘ganxo; urpa’; *garfa* 163, potser de l’ar. andalusí ĠARFA ‘urpa’ (*DECat*); **2**) la forma corbada del braç: alg. *arc* 85 (pron. [alk]), “de creació algueresa” (Corbera, 2000). Altres, amb el significat de ‘punta triangular de la mapa’: *pata* 85, pres del genovès *patta* (Corbera, 2000; Aprosio, 2001-2003); *marra* 85, pres de l’it. *marra*, on pot ser una extensió semàntica de ‘xapo; aixada’.

Des del punt de vista geogràfic, *mapa* coneix una notable extensió enfront de la menor de *ungla* i de la minsa representació dels altres mots.

Són mots normatius *ungla*, des del *DG_I*, 1932, i *mapa*, des del *DIEC_I*, 1995.

